

הדף היומי

מסכת נדרים - דף ד'

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת" לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל

עיונים על הדף

האם יין לקידוש מהתורה או מדרבנן?

מבאר בגמ' שיש הבדל בין "חטאת חלב", ל"חטאת נזיר". כלומר, "חטאת חלב", זה שם כולל לכל הקרבנות שבאים על חטא שיש עליו חיוב קרבן, אם עבר והתחייב קרבן, מהות הקרבן ועניינו, לכפרה. א"כ, למרות שאם אדם שלא עבר על איסור יזור קרבן כעין זה, לא נתפס נזרו, כיון שאין חטאת באה נזבה, בכ"ז אם העובר על חטא, יאחר קרבנו יעבור על "בל תאחר", היות ועניין הקרבן ומטרתו זה כפרה על מעשהו. משא"כ ב"חטאת נזיר", נהי שאדם שאינו נזיר יזור "חטאת נזיר", לא התחייב בכדור, כיון שאינו נזיר. אולם מאחר ואין מטרת הקרבן על "חטא", ואין עניינו של הקרבן "כפרה", היה צד לנמ' שלא יעבור על "בל תאחר", אם לא שלמדנו מההיקש לפרשת נדרים. אמנם מצאנו עוד קרבן שאינו בא על חטא, ובכ"ז יש בו בל תאחר, וזה "קרבן יולדת", שלא בא לכפרה, ובכ"ז נלמד מ"כי דרש ידרשנו" שיש בו בל תאחר. אומרת הגמ', יולדת הענין שונה, כיון שהקרבן מתיר את האשה באכילת קודשים, ואכילת קודשים מצוה היא. מאידך, לגבי נזיר קרבנו לא מתיר בשום דבר מצוה, שהרי שתיית מוגדר ל"רשות" ולא ל"מצוה". ולגבי אכילת קודשים, מעולם לא נאסר הנזיר באכילת קודש, אם לא שנטמא. ע"כ ביאור הגמ' לפי התירוץ השני, מדוע נוקקים אנו ללימוד נוסף לבל תאחר בקרבנות הנזיר.

אולם הקשה המאירי, מדוע קרבן הנזיר לא מוגדר שמתירו בשתיית יין. אמת, נקטו התוס' והר"ן ששתיית יין היא "רשות", ולא חובה ומצוה כאכילת קודשים (שקרבן יולדת מתירה בזה), אולם מה תאמר על יין לקידוש והבדלה, שהרי הם מצווה. ביותר שדרשו בגמ' בפסחים (קו') "תנו רבנן ז"כור רבנן ז"כור את יום השבת לקדשו", זוכרוהו על היין. מבואר שיש מצוה לקדש על היין. א"כ נזיר שהביא את קרבנו, לכאור' בדיוק כמו באשה היולדת, שאמרו בגמ' שמתירה לאכול בקודשים. כך לגבי נזיר יש לו היתר שתיית יין. ומה שאמרו הר"ן והתוס' שאין שתיית היין מצוה אלא רשות. מה יענו לגבי האי דינא שלמדנו שלצורך קידוש והבדלה בעיני יין.

אומר המאירי, קידוש והבדלה אין היין בהם חובה, כי אם מדברי סופרים. ואמנם אמרו בגמ' בריש נזיר (ד') קידושא והבדלתה מושבע ועומד הוא. א"כ נראה שיש בהם חיוב מהתורה. אומר המאירי שם נקטו בש"ס בדרך קושיא, ולא בדרך הכרח. ולהוסיף על דבריו, נקטו תוס' בפסחים (קו') ד"ה זוכרוהו וז"ל "ונראה דקידוש על היין אסמכתא היא והא דאמר במי שמתו (ברכות כ'): נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה. היינו, דוקא קידוש היום, אבל על היין לא הויה אלא מדרבנן. עכ"ל. מבואר גם שם בדבריהם, שכל הפסוק שדרשו היינו שיש חובה בקידוש והבדלה על היין זה בתורת לימוד מהתורה, כי אם אסמכתא בעלמא. והביאו על דבריהם כראיית המאירי מהגמ' בניזיר. וכן על זה הדרך בדבריהם במסכת שבועות (כ'): ד"ה נשים חייבות).

אולם תוס' בב' המקומות הביאו עוד ביאור, אף אם נאמר שזה דרשה גמורה, ויש חיוב מהתורה לעשות קידוש על היין, מ"מ האי דינא שהמברך צריך שיטעום, דין זה אינו אלא מדרבנן.

לסיכום הענין, דעת המאירי והתוס' בתירוצם הראשון, שחובת קידוש, מהתורה. אולם על היין, אינו אלא מדרבנן. ותוס' בתירוצם השני, נקטו שחיוב קידוש על היין מהתורה. שיטעום המברך, אינו אלא מדרבנן.

האם יש נפק"מ אם חובת קידוש על היין היא מהתורה או מדרבנן?

מאי נפק"מ בכל האמור, למעשה צריך לקדש על היין. מאי שנא דרבנן ומאי שנא מהתורה. בודאי שיש נפק"מ רבות, אולם נעלה נידון שרבו גדולי האחרונים לדון בו, ואפשר שיש בכך נפק"מ למעשה, וכמובן לא באנו להורות הלכה כדרכינו בטור זה, אלא אך ורק לעורר לב הלאומים.

נפסק בשו"ע (הלכות קידוש רעא) שאף נשים חייבות בקידוש מהתורה, מחמת הדרשה כל שישנו ב"שמור" ישנו ב"זכור", וא"כ אף אשה יכולה להוציא איש. (אם לא דעת הגר"א ועוד, הובא שם בח"ב, שיש ענין של זילותא, כאשר אשה מוציאה איש יד"ח). אולם מעתה יש לדון, איש שחווה מביית הכנסת, כבר התפלל מעריב והזכיר בתפילה קידוש היום, יצא יד"ח קידוש מהתורה. א"כ מעתה לפי דעת המאירי והתוס' בתירוצם הראשון, עדיין יש לו חיוב דרבנן לקדש על היין. ורק חיוב דרבנן. שהרי את חובת קידוש היום מהתורה, כבר יצא יד"ח באמירת "ויכולו", שבתפילה. (ואף שהזכיר רק "שבת בראשית" ולא הזכיר "שבת מצרים", כבר נקטו המ"ח נעוד, שכאשר אמר ק"ש יצא יד"ח זכירת יצ"מ ועלה לו אף לגבי קידוש). א"כ האשה שלא התפללה מעריב, חיובה עדיין מהתורה. ויש לנו כלל בהלכות של להוציא יד"ח, שאין חיוב דרבנן מוציא מהתורה. א"כ אף הבעל יוציא את אשתו ידי חובת קידוש, הרי הוא חיוב מדרבנן, והיא חיובה מהתורה. באמת בגדולי הפוסקים רבו הביאורים והפתרונות. ו"א שצריכה לומר "ויכולו" קודם הקידוש. ודעת הרע"א (שו"ת קמא סי' ז') שיכול להוציאה מדין "יצא מוציא", שיש כלל בדינו שכאשר אדם כבר יצא יד"ח יכול להוציא את חבירו מדין "ערבות", א"כ מה אכפת לך שכבר יצא יד"ח קידוש מהתורה, אולם מדין ערבות יכול להוציא את אשתו. אמנם דעת הדגול מרובה, שנשים אינם בכלל ערבות. ורבו הנידונים עליו, שאפשר אשה אינה בכלל ערבות, היינו, להוציא את האיש. אולם האיש, כן יכול להוציא את האשה. אולם דעת הרע"א, שבכלל אין נדון כזה, כיון שבדבר שחיובו גמור יכול להוציאה. ואכמ"ל.

שיטת החת"ס (שו"ת קמא או"ח סי' כא' ושוב בס' קמ"ג וכן בהג' לשו"ע) שלמעשה

היות והאיש יודע שכאשר יגיע לביתו, יקדש על היין, ויקיים תקנת חז"ל של זוכרוהו על היין במיטבה, שוב מוגדר הדבר, כאילו התכוון להדיא שלא לצאת ידי חובת קידוש בבית הכנסת, שהרי אם יכול לקיים את התקנה בצורה המעולה, מדוע לו לצאת את הדאורייתא, בלא הדינים דרבנן, שאמרו לקדש על היין. א"כ אף שמתפלל מעריב, מתכוין שלא לצאת ידי חובה. ממילא, כאשר מקדש בביתו, עתה יוצא הוא את הדאורייתא ושפיר מוציא ידי חובה את בני ביתו. (ועי' בתהלה לדוד רעא' שהביאו)

ושבו הראוני, שבמועדים וזמנים (ח"ג סי' רמב' ובח"ו סי' כה') הביא, שיכוין שמעשיו יתפרשו כפי תקנת חז"ל, שאם תקנו לצאת, הרי הוא מכוין לצאת. ואם תקנו שלא לצאת, הרי הוא מכוין שלא לצאת.

עתה נחזור לדברים שהבאנו ממחלוקת הראשונים, כל הנידון הנ"ל, דווקא אם ננקוט כדברי המאירי והתוס' בתירוצם הראשון, שהחיוב לקדש על היין אינו אלא מדרבנן. אז עלה הנידון, אם התפלל ויצא ידי חובת קידוש מהתורה, אף יוציא את ב"ב שלא התפללו, וחובת הקידוש שלהם הוא מהתורה. אולם אם ננקוט כתירוץ ב' שאמרו תוס', שקידוש על היין הוא מהתורה, א"כ אין כלל נידון, ושויים הבעל ובני ביתו לחיובם.

אלא שמעתה בניזיר עדיין צריכים אנו לבאר, לפי מה שהתבאר במאירי בסוגיא לפנינו, ששתיית יין מוגדרת כרשות לגבי הנזיר, לכן אינו דומה לאשה היולדת, שקרבנה מתירה באכילת קודשים. אולם אם כשיטת התוס' בתירוצם השני, הרי יש חיוב לקדש על היין, א"כ נמצא שהקרבן מתיר את הנזיר ביין למצוה, בדיוק כמו אשה היולדת ואכילתה בקודשים. ע"ז דקדקו תוס' ואמרו, שהמברך צריך שיטעם מן היין, דין זה אינו אלא מדרבנן. וא"כ יעלה שנזיר אף בימי נזירותו יכול לעשות קידוש על היין, לקיים דין תורה של זוכרוהו על היין, ואחר ישתה. ודבר זה אינו פשוט כלל למעין בדברי השו"ע ובמ"ב (רעא' סעיף יג' יד'), שדעת הגאונים שהמקדש חייב לטעום. אולם עי' במ"ב מה שנקט מהאחרונים, ומה שכתב האליה רבה בנידון. ואכמ"ל.

סיכום הדף

נושא היום: בל תאחר בניירות. הפרה. ידות נדרים.

האפשרויות שנזיר עובר על "בל תאחר" על נזירותו. (דעת רבא התבאר לעיל דף ג') לדעת רב אחא בר יעקב, כאשר קיבל נזירות בבית הקברות, **ולמסקנת הגמ',** הכוונה, שמאחר נזירות טהרה. שמיד צריך לצאת ולקבל עליו נזירות בטהרה. (אמנם נחלקו רי"ח ור"ל, האם חלה עליו נזירות בעודו בבית הקברות או לא. אולם הנפק"מ היא האם מתחייב מלקות, כאשר אכל ענבים או שתי יין בבית הקברות. אולם לכ"ע הנזירות חלה עליו מיד. ולכן הכוונה שמעכב נזירות טהרה.)

בעקבות כך, חידש רב אשי, נזיר שטימא עצמו בכוונה, עובר ג"כ על בל תאחר. **לשיטת רב אחא בריה דרב איקא,** אם מעכב את תגלחתו, עובר על בל תאחר תגלחתו. (אף שיש בכך מחלוקת, אם תגלחת מעכבת שתיית יין או לא, מ"מ מצוה לכ"ע יש והוא מעכב.) **לשיטת רב זוטרא בריה דרב מרי,** אם לא מביא קרבנותיו עובר על בל תאחר. (להר"ן ולהרא"ש, לאחר ג' רגלים, לתוס', נראה שעובר מיד. המפרש, סתם ולא פירש. ויותר משמע כדברי התוס' ויל"ע.)

אף, שבל תאחר לגבי קרבנות, אפשר ללמוד מעצם הפסוק של בל תאחר, ולא צריך ללמוד מהקש לנדרים. **בכ"ז היה ס"ד** שלא יעבור על בל תאחר, היות **יש בו חיידוש א.** משום שנזיר מחוייב בקרבנות, "עולה", "חטאת" ו"שלמים", אם הביא חטאת וגילה, יצא יד"ח גילוח. **היה סד"א,** שלא יעבור על בל תאחר, על השלמים והעולה, **קח"ל** היקש לנדרים שעובר. **ב.** היות ואין קרבן נזיר בא לכפרה, א"כ היה צד שלא יעבור על בל תאחר, כשם שאם אמר חטאת נזיר עליו, והוא אינו נזיר לא אמר כלום. (ואינו דומה לחטאת חלב, למסקנא, כיון שבא לכפר, א"כ דין הוא שהיה עליה בל תאחר.) **ואמנם חטאת יולדת,** לא באה על הכפרה, ויש בא בל תאחר. זה משום, שהקרבן מתירה בקודשים. **ואילו לגבי נזיר,** אין היתר יין מוגדר למצוה, אלא כדבר הרשות. (ואף יין לקידוש והבדלה מוגדר כרשות, עי' במאירי ובה"ש לתוס' פסחים קו'. ושבעות כ':) ונזיר מעולם לא נאסר בקרבן, אם לא נטמא. (מאירי).

למדנו הפרת נזירות לאשה ובת ע"י אב ובעל מ"היקש" לנדרים. ולא למדנו ב"במה מצנינו", היות **ול"במה מצנינו" יש פירכא,** דווקא נדר שאסורה לעולם, יפר לה. **אולם נזירות,** סו"ס סתם נזירות היא לל' יום, א"כ לא יפר. קמ"ל היקש, **ואין משיבין** על ההיקש.

מבואר במשנה, שהאומר לחבירו "מודרני ממך" וכו', כדי לאסור, צריך שימשך ויאמר "שאיני אוכל לך" (עי' ר"ן כאן לעיל ב'. אם גורסים "איני" או "אני"). **לדעת שמואל,** למסקנא, כאשר אומר "מודרני ממך שאני אוכל לך" רק המדיר אסור. וכאשר אומר "מודרני ממך", שניהם אסורים. היות זה מתפרש שאני ממך ואתה ממני. (עי' ביאור הר"ן ה' ד"ה דאמר. ושם בפי' הרא"ש ב' ביאורים. למסקנת הסוגיא בה': נלמד שיש חיילוק בין "ממך" ל"לך" לדעת רבי יוסי ב"ח)